

463

835.

9-90

1927

ԲՅՎ

ԿՐԻՄ ԵՂԲԱՍՅՐԵՆՈՐ

33 Ե.
9-90

ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ

(ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ԸՆԹԵՐՅՄԱՆ ՀԱՄԱՐ)

Ա. Պ Ր Ա Կ

ԳԵՐԺԱՆՆԵՐԻՆ ԸՆԹԱԳԻՆ ԹԱՐԳՄԱՆՆԵՐ
ՎԱՀԱՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

2004

ՏՊԳՐ. «ՆՈՐ ՕՐ», = ԱԹԷՆՔ
1987

9079000000 00000

ԳԼԽԱՎԵՐ

(ԳԼԽԱՎԵՐ ԳԼԽԱՎԵՐ ԳԼԽԱՎԵՐ)

ԲԱՆԱԿԱՆ

ԳԼԽԱՎԵՐ ԳԼԽԱՎԵՐ ԳԼԽԱՎԵՐ

ԳԼԽԱՎԵՐ ԳԼԽԱՎԵՐ ԳԼԽԱՎԵՐ

2003

18230-59

Խ Ո Ր Թ Մ Ա Յ Ր Ն

Ո Ի

Ե Ր Կ Ո Ւ Ա Ղ Ջ Ի Կ Ն Ե Ր Ը

Ասեմիոֆ կին մը կար, որ մահու չափ կ'ափսոսէր իր խորք աղջիկը եւ չէր գիտեր թէ ինչպէս կրնար օրէ օր աւելի գեղաւորուիլ անոր հետ: Յետեւ կը նախաձեռնէր անոր, որովհետեւ իր խորք աղջիկը գեղեցիկ ու սիրելի էր, մինչդեռ իր հաւազաս աղջիկը սգեղ ու զգուշի:

Անգամ մը ձմեռ ասեմի, երբ քաղաքի պէս կարծր սառը պատճառ էր գետիկը եւ լեռ ու հովիտ ձիւնով ծածկուած խորք մայրը թողրէ զգեստ մը կարեց, կանչեց աղջիկն ու քստ անոր.

—Ահա նագիր այդ զգեստը, զնա դուրսը՝ անհատ. եւ ինձի համար հաւաքէ կողով մը լեցուն երակ՝ զոր շուք կը սրբեմ ես:

—Աստուած իմ, բացազանչեց աղջիկը ձմեռն մեջ բնաւ ելակ չի հասնիր սակայն. երկիրը սառած է, եւ ձիւնն ալ ամեն բան պատճառ է արդեն: Եւ լեռը, ինչո՞ւ համար պէտք է ես թողրէ զգեստով երթամ... դուրսը այնքան ցուրտ է որ մարդու շունը կը սառնի: Ինչ հոգի կը փչէ ամեն ուղղութեամբ եւ փուռերը մարմինս կը բզկտեն...

Դուն դեռ կը համարձակի՞ս ինձի գիմադարձութիւն ընել, պառաց մօրուն, անապարհ որ շուքով հեռանաս եւ երեսդ մէկ մըն ալ ինձի չցուցնես, մինչեւ որ կողով մը լեցուն երակը չունենամ:

Ք-0858

Յետոյ անոր տաւալ պատան մը չոր հաց եւ բաւալ:

— Ասիկա քեզի կը բաւէ ամբողջ օրը: Եւ կը մտածեմ.
«Դուրսը ան պիտի անօրեմալ ու սառի եւ այլեւս ան-
գամ մըն ալ աչիս չպիտի երեւայ»:

Բ.

Սակայն աղջիկը հլու եր, հագաւ բուրբե գգեսք եւ կո-
ղովն առնելով գնաց:

Դուրսը ամեն տեղ ձիւնով պատած եր եւ չէր հեմար-
ուեր ռեւէ կանանչ ցոլուն:

Երբ անիկա անտառ հասաւ, տեսաւ փոքրիկ խնիք մը,
որովէ դուրս կը դիտէին երեք մանրիկ գանձաններ:

Աղջիկը անոնց բարի լոյս մաղբեց եւ համեստութեամբ
գարկաւ տան դուռը: Անոնք ձայնեցին. «հրաւեցե՛ք». եւ
անիկա մտաւ խնիքը եւ նստեցաւ վառարանին մօտ արքայի
մը վրայ եւ կ'ուզէր տալնալ ու իր նախանշան ուտել: Թը-
գուկները քսին անոր:

— Մեզի ալ քիչ մը հաց տու՛ր:

— Սիրով, պատասխանեց աղջիկը, եւ իր պատան մը հա-
ցը երկուքի բաժնեց ու կէտը անոնց տաւալ:

Անոնք հարցուցին.

— Ի՞նչ գործ ունիս դուն անտառին մէջ, ձմեռ ժամա-
նակ, ասանկ բարակ գգեսով:

— Ա՛խ, պատասխանեց ան, եւ պէտք է կողով մը լեցուն
էլակ հաւաքեմ եւ իրաւունք չունիմ տուն վերադառնալու,
մինչեւ որ զայն հետ կարենամ տանել...:

Գ.

Երբ աղջիկը իր հացը կերաւ, թգուկները անոր աւել մը
տուին եւ քսին,

— Ետեւի դրան ձիւնը մէկ կողմ աւել՝

Երբ անիկա դուրս ելաւ, երեք գանձանները իրարմ մէջ
խօսեցան:

— Ի՞նչ պէտք է նուիրենք անոր, որ այնքան հանդակա-
սար է ու բարի եւ իր հացը մեզի հետ բաժնեց:

Այն ասեմն բաւաւ տառաջինը.

— Եւ կ'օժտեմ զայն, որ իւրաքանչիւր օր աւելի գեղեցիկ
ըլլայ...

Երկրորդն բաւաւ.

— Եւ կ'օժտեմ զայն որպէսզի ոսկի քափի անոր բերնէն,
ամեն անգամ որ բառ մը արտասանէ:

Երրորդն բաւաւ.

— Եւ կ'օժտեմ զայն, որ քաղաւոր մը գայ եւ զայն առ-
նէ իբրեւ իրեն ամուսին:

Իսկ աղջիկը կատարեց, ինչպէս թգուկները պատահեցան
էին իրեն, աւելով աւելեց փոքրիկ խնիքին ետեւի «ձիւնը եւ
ի՞նչ գտնէ որ հաւնիք,— բոլորովին հասուն ելակներ, որոնք
ձիւնին տակէն դուրս եկան, ամբողջովին մուր-կարմիր: Այն
ասեմն ուրախութեամբ հաւաքեց ամբողջ կողով մը լեցուն,
շնորհակալութիւն լայնեց փոքրիկ թգուկներուն, ամեն մե-
կուն ձեռքը թօքուեց եւ վազեց դէպի տուն, ուզելով իր խորթ
մօրը բերել՝ ինչ որ կը փափաքէր ան:

Դ.

Հազիւ քէ տուն մտաւ եւ «բարի իրիկուն» բաւաւ, անմի-
ջապէս անոր բերնէն ինկաւ կտոր մը ոսկի...: Յետոյ պատմեց
ինչ որ իրեն պատահած եր անտառին մէջ. սակայն անոր խօ-
սած իւրաքանչիւր բառին՝ ոսկիի կտորներ ինկան բերանէն,
այնպէս որ շուտով ամբողջ սենեակը ոսկով ծածկուեցաւ:

— Տեսե՛ք սրտը մեծամտութիւնը, պողոսց խորթ քոյրը,
դրամը աղպէս վաճեն՝...

Բայց գաղտնաբար կը նախանձեւ եւ ինքն ալ կ'ուզէր
անտառ երթալ էլակ փնտնելու համար:

Մայրը կ'ըսէր սակայն,

— Ոչ, սիրելի աղջնակ, դուրսը շատ ցուրտ կ'ընէ, դուն
պահապան առնել:

Սակայն որովհետեւ աղջիկը բնաւ հանգիստ չէր տա իր մօր, ի վերջոյ տեղի տուաւ, անոր համար կարեց փառաւոր մուշակեայ վերարկու մը՝ զոր պէտք է հագնէր, տուաւ կարագ ու հաց, ինչպէս նաեւ կարկանդակներ՝ համբոյ համար:

Ե.

Աղջիկը գնաց անտառ եւ շիտակ դէպի փութիկ խռնիքը: Երեք փութիկ բզուկները դարձեալ կը դիտէին, սակայն ան բարեւ չտուաւ անոնց, անիկա առանց զանոնք փնտելալ կամ բարեւելալ գլխոնցաւ խցիկին մէջ, նստաւ վառարանին ետին եւ սկսաւ ուտել իր կարագահացն ու կարկանդակները:

— Մեզի ալ էիք մը տալ, առաջարկեցին բզուկները:

Սակայն ան պատասխանեց.

— Արդէն ինձի անգամ չի բաւեր, ինչպէ՞ս կրնամ ուրիշներու ալ տալ:

Երբ աղջիկ վերջացուց ուտելը, անոնք ըսին.

— Ե՛ւ հա հոգ աւել մը՞ կայ, ասով մաքրէ ետեւի դրան ձիւնը:

— Ա՛յ, դուք ալ չեցէք. պատասխանեց աղջիկը, եւ ձեր աղախները չեմ...

Աղջիկը՝ երբ՝ տեսաւ թէ անոնք իրեն բան մը նուիրել չէին ուզեր, դուրս ելաւ դռնէն:

Այն ատեն մանրահասակ բզուկները խօսեցան իրենց մէջ:

— Ի՞նչ պէտք է նուիրենք ասոր, որ այնքան անհասկոյ է եւ այնպիսի չար, նախանձոտ սիրտ մը ունի որ մէկուն բան մը չի կամենար:

Առաջինը ըսաւ.

— Ես կ'օժտեմ զայն որ ան ամեն օր աւելի տղայ ըլլար:

Երկրորդը խօսեցաւ.

— Ես կ'օժտեմ զայն, որ իր խօսած ամեն մէկ խօսքին, բերնէն դողօշ մը (գոհ) դուրս ցատէ:

Երրորդն ըսաւ.

— Ես կ'օժտեմ զայն, որ դժբաղդ մահով մը մեռնի:

Աղջիկը դուրսը ելակէկըրփնտէր, սակայն երբ ո՛չ մէկ

հաս չգտաւ, տուն վերադարձաւ վշտաւր: Եւ երբ բերանը բացաւ եւ իր մօր պատկել կ'ուզէր, ինչ որ իրեն պատահած էր անտառին մէջ, անա անոր իրաւանջիւր բառին բեւեռն դողօշ մը դուրս ցատկեց, այնպէս որ ամենքն ալ նողկանք կը զգային անոր առջեւ:

2.

Հիմա խորը մայրո ալ աւելի կը զայրանար եւ կը մտածէր միայն այն բանին մասին թէ ինչպէս կրնար ամեն ինչ անել վրէժ պատճառել իր խորը աղջկան, որուն գեղեցկութիւնը արդէն ամեն օր ալ աւելի կը շատնար:

Ի վերջոյ առաւ կարծայ մը, դուռ կրակին վրայ եւ անոր մէջ մանած եռացուց. եւ երբ բոլորովին եռացած էր, կախեց խեղճ աղջկան ուսերէն եւ տուաւ անոր կացին մը: Աղջիկը պէտք էր երբուր ստանալ գետնի վրայ, սառույցին մէջ ծակ մը բանար տապաւնով եւ մանածը քրքրէր շուրթին մէջ:

Անիկա ննազանդ էր, գնաց եւ ծակ մը բացաւ սառույցին վրայ: Բայց այս գործողութեան պահուն եկաւ շեղագարդ կառք մը, որուն մէջ բազաւորը բազմած էր: Կառքը կանգ առաւ եւ բազաւորը հարցուց.

Աղջիկս, ո՞վ ես դուն եւ ի՞նչ կ'ընես հոգ:

— Ես խեղճ աղջիկ մըն եմ եւ մանած կը քրքնեմ:

Այն ատեն բազաւորը կարեկցեցաւ անոր վրայ եւ երբ տեսաւ թէ որքան գեղեցիկ էր ան, ըսաւ անոր:

— Կ'ուզես ինձի հետ գալ:

— Ո՛հ, անհուշ, արհաւիր. պատասխանեց աղջիկը, որովհետեւ շատ ուրախ էր որ այդպէսով կը հեռանար իր խորը մօրը եւ քոյրը աչքերէն:

Այն ատեն ան բարձրացաւ կառքին մէջ եւ հեռացաւ բազաւորին հետ եւ երբ արեւայտեան պայտս հասան, մեծ շուքով կատարեցաւ հարսանիք, որով մանրակ զանաւանդ օժտած էին զինքը:

ԼԿՆՈՐՍՆ ՈՒ ԻՐ ԿԻՆՆ

ժամանակաւ կային ձկնորս մը եւ իր կիներ՝ որոնք կը բնակէին խրճիթի մը մէջ, նիւս ծովուն եզերքը: Ձկնորսը աւելն օր ծով կերար եւ ամբողջ օրը կարք կը նետէր:

Անգամ մը դարձեալ ան նստաւ իր կարքով ծովեզերքը ու իր կարքը կը դիտէր, վնի՛ս, խաղաղ ջուրին մէջ: Անա լանկարձ կարքը խորանուզուեցաւ յատկաւ եւ երբ գայն դուրս փախէ, անոր վրայ կախուած էր խոռո, շատ խոռո ծով մը: Չուկը ըսաւ անոր.

Կ'աղաչեմ քեզի, բոլ գիւ որ ապրիմ դեռ, ես իրական ծով մը չեմ, այլ կախարդուած իշխան մը, քեզի լ'նչ օգուտ երբ գիւ սպաննելու ըլլաւ: Զիս դարձեալ ջուրին մէջ ձգէ եւ քաղ որ շարունակեմ լողալ:

Ե՛, պատասխանեց ձկնորսը, պէտք չունիս աղքատ լեզու քափելու. որովհետեւ անուշտ որ պիտի քոզի լողալ ծով մը՝ որ խօսիլ չիտէ:

Այն ատեն դարձեալ գայն ձգեց ծովուն մէջ եւ ծովը խորանուզուեցաւ անոր յատկաւ եւ իր ետին քողուց արեւնի երկար նառագայք մը:

Ձկնորսը սակայն վերադարձաւ խրճիթը՝ իր կնոջ հով:

— Մա՛րդ, հարցուց կինը, այսօր բան մը չորսացի՞ր:

— Ո՛չ, պատասխանեց մարդը, բանեցի միայն ծով մը, որ ըսաւ քե ինք կախարդուած իշխան մըն էր, այն ատեն քողուցի որ շարունակէ լողալ:

— Ա՛յ, ուրեմն բան մը չխնդրեցի՞ր իմէ, հարցուց կինը:

— Ո՛չ, ըսաւ մարդը, ի՞նչ բան խնդրելու էի անկէ:

— Ա՛յ, պատասխանեց կինը, սակայն բնաւ լաւ բան մը չէ շարունակ խրճիթի մէջ բնակիլ. հոս աշխարհը նեղիկ ու աղքատ է. անգամ մըն ալ ծով գնա եւ մեզի համար փոքրիկ տուն մը խնդրէ:

Այս բանը մտադուն իրաւ որ բնաւ չիտակ չըսեցաւ: Բայց եւ այնպէս դարձեալ դէպի ծով գնաց եւ երբ հոն հաս-

տաւ ծովը դէպիմ ու կանանց էր, յետոյ խորանուզաւ ջուրին մէջ ու կանչեց.

Ձկնիկդ իմ սիրուն, ձկնիկդ ի ծովուն,

կինս չի ուզեր, ինչ որ ես կուզեմ:

Այն ատեն ծովը դէպի դուրս լողալով եկաւ ու ըսաւ.

— Ե՛, ի՞նչ կ'ուզէ նայիմ:

— Ա՛յ, պատասխանեց մարդը, որովհետեւ ես քեզ բնած էի, ուրեմն, կ'ըսէ կինս, պէտք էր որ քեզմէ բան մը պահանջէի: Ան այլեւս չուզէր խրճիթի մէջ բնակիլ եւ շատ կը փափաքէր փոքրիկ տուն մը ունենալ:

— Տուն դարձի՛ր միայն, ըսաւ ծովը, կինդ անոր մէջ է արդեն:

Անա մարդը տուն վերադարձաւ ու իր կիներ կանգնած էր բոլորովին նոր տան մը դռն առջեւ ու կը կանչէր իրեն.

— Մէյ մը ներս եկուր, տես, այս արդեն շատ աւելի լաւ է: Ու տանը մէջ կային խոզիկներ, սենեակներ ու խոնամոց ու նաշարան ու շանքետը կը զսկուէր պարտէզ մը՝ լի գեղեցիկ ծաղիկներով, բանջարեղէններով եւ պտուղներով, եւ դարձեալ բակ մը՝ որուն մէջ կային բազմաթիւ հաւեր ու բաղնիք:

— Նայէ՛, կ'ըսէր կինը, այս արդեն գեղեցիկ է, չէ՛:

— Ա՛յ, բացառապէս այն ատեն մարդը, առանկ ալ մը՝ նայաւ է, նիմա որչափ գոն ու երջանիկ պիտի ապրիմ:

— Ե՛, պատասխանեց կինը, այդ բանը փորձելու եմ:

Տաք տանքնինգ օր յետոյ սակայն, ըսաւ կինը:

— Մա՛րդ, բայց այս տունը շատ նեղ է ու պարտէզն ու բակն ալ շատ պոքրիկ են: Ծովը կըմար մեզի աւելի մեծ տուն մը նուիրել: Ես կը փափաքեմ աւելի բարձունք՝ դրեակի մը մէջ բնակիլ: Քեզի բան մը քեզմէ: Գնա՛ հոն՝ ծովին՝ եւ քեւ անոր որ մեզի դրեակ մը պարզեւ:

— Կին, պատասխանեց մարդը. ծովը առաջին անգամ մեզի տուն մը նուիրեց, ես չեմ համարձակիր՝ նորէն երբաւ կըմայ ըլլալ որ ծովը որսնետի:

— Ա՛յ ինչեւ ալ կ'ըսես. ես գիտեմ որ ան շատ լաւ կըմայ

քնել այդ բանը եւ սիրով ալ կրնէ. միայն թէ վստահութեամբ անոր դիմէ:

Այն ասեմ մարդը ննջուած արտով դեպի ծով գնաց ու կը մտածէր. «աս բրաժմիս հիշէ չի սակայն» եւ երբ հոն հասաւ, այն ասեմ ջուրերը ամբողջովին մանիշակազոյն եւ գորշ էին ու նաեւ մուր կապոյտ, բայց դեռ հանդարտ ու խաղաղ էին: Ու մարդը կանգնեցաւ ծովուն առջեւ եւ կանչեց.

Չկնիկդ իմ սիրուն, ձկնիկդ ի ծովուն,

Կինս չի ուզեր ինչ որ ես կ'ուզեմ...

— Է, նայիմ այս անգամ ինչ կուզէ, բաւաւ ձուկը:

— Ա՛խ, խօսեցաւ մարդը բոլորովին տխուրով. իմ կինս կ'ուզէ բոլորովին փարաշէն դղեակի մը մէջ բնակիլ:

— Միայն տուն դարձիր, անիկա դղեակին դրան առջեւ կանգնած է արդէն... պատասխանեց ձուկը:

Այն ասեմ մարդը տուն գնաց. իր կինը կանգնած էր մեծակառոյց պալատի մը առջեւ եւ բռնեց իր ձեռքէն ու բռնու.

— 'Նայէ՛ մարդ տես ի՛նչ գեղեցիկ է:

Եւ հիմա երկուքը միասին ննջաւ մտան. հոն կային բազմաթիւ ծառուղիներ ու դղեակին պատեր շէնքերէն զարդարուած էին գեղեցկահիւս գորգերով ու դղեակին ետեւի կողմը կը գտնուէր քնդարձակ պարտէզ մը՝ պուրակով միասին եւ անոր մէջ կը գտնուէին եղջերունք, նապաստակներ, դարձնալ բակին մէջ կը գտնուէին չովերու եւ ձիերու համար ախոռներ:

— Ա՛խ, բացազանչեց մարդը ալ հիմա պիտի բնակիմ այս շէնք դղեակին մէջ եւ զոն պիտի ըլլանք:

— Այդ մասին պիտի մտածենք, բաւաւ կինը. յետոյ գնացին քնանալու:

Յաջորդ առտուն երբ գեցեցիկ պայծառ լոյսը ծագեցաւ, արթնցաւ կինը, իր արմուկով մշտեց ամուսնոյն կողին ու բռնու անոր:

— Մա՛րդ ոտքի ելիր, մէջ մը պատուհանէն դիտէ սա գեղեցիկ քնդարձակ գետինը: Այս ամբողջ հողին վրայ մենք պիտի բազաւոր ըլլանք:

— Ա՛խ, կին, բաւաւ մարդը. ինչո՞ւ համար պիտի ե որ մենք բազաւոր ըլլանք. ես չեմ կրնար բազաւոր ըլլալ:

— Է՛, ուրեմն ես կ'ուզեմ բազաւոր ըլլալ խօսեցաւ կինը:

— Ա՛խ, կին չ, ինչպէս դուն կրնաս բազաւոր ըլլալ, ձուկը այդ բանը չպիտի քնէ:

— Մարդ, բաւաւ կինը, անմիջապէս հոն գնա, ես պիտի ե բազաւոր ըլլամ:

Այն ասեմ մարդը դեպի ծով գնաց եւ բոլորովին տխուր էր որ իր կինը բազաւոր ըլլալ կ'ուզէր: Եւ երբ ծովեզերքը հասաւ այն ասեմ ծովը ամբողջովին սեւաթուր էր ու ջուրերը կը մռնչէին ու կը փռփռէին: Այնտեղ կեցաւ ան ու կանչեց.

Չկնիկդ իմ սիրուն, ձկնիկդ ի ծովուն,

Կինս չի ուզեր, ինչ որ ես կ'ուզեմ:

— Է՛, ի՛նչ կուզէ ուրեմն, խօսեցաւ ձուկը:

— Ա՛խ, բաւաւ մարդը, կինս կուզէ բազաւոր ըլլալ,

— Տուն դարձիր միայն. ան արդէն բազաւոր է, պատասխանեց ձուկը:

Այն ասեմ մարդը տուն դարձաւ եւ երբ դղեակը եկաւ, ան արդէն շատ աւելի հոյակապ էր քան նախորդը եւ վաճառակիր պահակներ անոր առջեւ վեր վար կը փախէին. տեսաւ նաեւ հոն բազմաթիւ զինուորներ՝ ծննդանքով ու փողերով, եւ իր կինը բազմած էր ոսկեփանդակ ու ադամանդազարդ բարձրադիր զանի մը վրայ եւ իր գլխուն վրայ կը կրէր մեծակառոյց ոսկեղէն թագ մը եւ իր երկու կողմերը կը գրտնուէին վեց մանկամարդ կոյսեր, որոնցմէ իւրաքանչիւրը միւսէն գլխով չափ փոքր էր:

— Ա՛խ, բաւաւ ձկնորսը. ուրեմն դու հիմա բազաւոր ես:

— Այո՛, պատասխանեց կինը, ես բազաւոր եմ:

Եւ երբ մարդը պահ մը դիտեց իր կինը, բաւաւ անոր.

— Ա՛խ, կին, սա ի՛նչ գեղեցիկ բան է որ դուն բազաւոր ես. հիմա աչիւս ուրիշ տեսեմ բանի բազմանք չպիտի ունենանք,

— Ո՛չ մարդ պատասխանեց կինը, սա շատ երկար տեղեց արդէն. ես չեմ կրնար աչիւս հանդուրժել: Թագաւոր եմ, սակայն պիտի ե որ կայսր դառնամ:

— Ա՛խ կին, խօսեցաւ ձկնորսը, ինչո՞ւ կուզես կայսր ըլլալ:

—Մա՛րդ, բաւ կի՛նր, գնա ձուկին եւ կ'ուզեմ կայսր ըլլալ:

—Ա՛յն կին, պատասխանեց մարդը. անկիւ չի կրնար ղեկ կայսր ընել. եւ ասիկա չեմ համարձակիր ձկնիկին քսելու:

—Ես քաջաւոր եմ, խօսեցաւ կինը եւ դուն իմ ամուսինս. իսկոյն հոն գնա՛:

Այն ասեմ մարդը հեռացաւ եւ երբ այսպէս կ'երթար, կը մտածէր ինքնիւրեմ. «այս գործը այսպէս լաւ չերթար. կայսր ըլլալը անպատկառ բան է. ձուկը վերջ ի վերջոյ պիտի տաղտկանայ»:

Այս խորհրդածութեան վրայ՝ անկիւ ծով հասաւ: Զուրէրը ամբողջովին սեւաքոյր եւ քանձախիտ էին՝ ու անոր վրայ կը փչէր ալմախի ուժգին քամի մը որ ծովը տակնուվրայ կ'ըլլար ու երկնին վրայ, երկու կողմերէն կը բարձրանար սեփսեփ փոքորիկ մը: Դեռ երկնին մէջեղըր քիչ մը տոգոյն էր:

Մարդը կեցաւ հոն դողանար ու կանչեց.

Ձկնիկդ իմ սիրուն, ձկնիկդ ի ծովուն

Կինս չի ուզեր ինչ որ ես կ'ուզեմ:

—Է՛ր ի՛նչ կուզէ ուրեմն. հարցուց ձուկը:

—Օ՛յս, պատասխանեց ձկնորսը, կինս կ'ուզէ կայսր ըլլալ:

Միայն տուն դարձիր խօսեցաւ ձուկը, անկիւ կայսր է արդէն:

Երբ անկիւ տուն հասաւ, անաւ ասպարանք կառուցուած էր օրբասաւ մարմարիոնով, ալապաստէ դռնազներով եւ ոսկեփանդակ զարդարանքներով պանդուկուած եւ իր կինը բազմած էր խիտ բարձրադիր գահոյի մը վրայ. որ միակըստը ոսկիէ էր ձուլուած եւ իր գլխուն վրայ կը կէր հոյակապ քաղ մը՝ որ երկու կանգուն բարձրութիւն ունէր եւ իր ծովը երկու կողմերուն վրայ կանգնած էին քրկնապաններ, մէկը միւսէն աւելի մանրամասակ, սկսած ամենամիտքաւ հսկայէն մինչեւ ամենափոքր քզուկը՝ որ միայն ահապի մեծ էր որչափ փոքր մաս մը: Եւ դարձեալ անոր առջեւ շարուած էին բազմաքիւ իշխաններ եւ կոմսեր:

Այն ասեմ ձկնորսը լնկն ալ կեցաւ անոնց մէջեւ ու խօսեցաւ.

—Կի՛ն. ուրեմն հիմա կայսր ես:

—Այո՛, պատասխանեց ան. ես կայսր եմ:

—Ա՛յս, խօսեցաւ մարդը եւ հիւսիկ դիտեց գայն, կի՛ն ի՛նչ գեղեցիկ բան է որ դուն կայսր ես...: Սակայն հիմա ալ գոն եղիր, որովհետեւ դուն չես կրնար ալ աւելի բարձր ըլլալ:

—Այո՛ մտօնն պիտի մտածեմ, պատասխանեց կինը:

Այ գնացին բնակաւ: Սակայն կինը գոն չէր ու ազանքիւնը չէր քոյուր որ բնակար ու անկիւ շարունակ կը մտածէր քէ դեռ ինչ կրնար ըլլալ: Սեւ այս մտածումին վրայ արեգակը ծագեցաւ:

«Հա՛, մտածեց երբ արեւուն ծագումը պատահանէն դիտեց. չե՛մ կրնար նաեւ արեւուն շրջան ընել տալ...» Այն ասեմ բոլորովին կասկեցաւ եւ մտեց իր ամուսնոյն.

—Մա՛րդ գնա շուտով ձուկին, ես կ'ուզեմ աստուած ըլլալ...:

Մարդը տակաւին խոր փռնի մէջ էր, սակայն այնպէս սարսափեցաւ որ անկողինէն մար ինկաւ:

—Օ՛յս կին բաւ ան, ինքզինքիդ եկուր եւ կայսր մնացիր:

—Ո՛չ պատասխանեց կինը եւ իր մարմնոյն վրայ քաւալեցաւ. ես հանգիստ չեմ եւ այս միեակիս չեմ կրնար հանդուրժել. պէտք է որ ես ըլլամ, ինչպէս Աստուած է:

—Կի՛ն, խօսեցաւ մարդը, ձուկը այդ բանը չկրնար ընել:

—Մա՛րդ բաւ կի՛նր. ու գարշելի չերգարանի մ'առաւ. ես կ'ուզեմ ըլլալ ինչպէս Աստուած է: Իսկոյն գնա ձուկին փոխ:

Սարսափը պատեց մարդուն բոլոր անդամները, այնպէս որ անձկութենէն կը դուրս: Դուրս սակայն փոքորիկը պայքած էր, այնպէս որ բոլոր ծառերն ու ծալները ասդին անդին կը տատանէին ու երկնին ամբողջովին սեւաքոյր էր ու կ'որոտար ու կը փայտասկէր: Եւ ծովուն մէջ կը տեսնուէին խիտ բարձրաքեռ սեւազոյն կոնակներ՝ լեռներու պէս ու ամենքն ալ իրենց զագարին վրայ կը կրէին սպիտակ քաղ մը փրփուրներէ կազմուած: Ձկնորսը կանչեց.

Ձկնիկդ իմ սիրուն, ձկնիկդ ի ծովուն

Կինս չի ուզեր ինչ որ կ'ուզեմ ես:

—Է՛ր տակաւին ի՛նչ կուզէ հալիմ, հարցուց ձուկը:

—Օ՛յս պատասխանեց մարդը, անկիւ կ'ուզէ ըլլալ ինչպէս Աստուած է:

—Տուն դարձիր, կինդ դարձեալ խորիքին մէջ կը բնակի: Անոնք հիմա ալ եւ դեռ այսօր ալ, հոն կը բնակին:

Վ Ա Յ Ր Ի Վ Ա Ր Դ Ի Կ

Ժամանակաւ կ'ապրէին քաղաւոր մ'ու քաղունի մը: Անոնք ամեն օր կ'ըսէին ժախ, ո՛ւր եր քէ գաւակ մ'ունենալին: Եւ սակայն երբեք գաւակ չէին ունենար: Վերջապէս աղջիկ մ'ունեցան, այնչափ գեղեցիկ որ քաղաւոր ուրախութենէն ինչ ընելը չէր գիտեր եւ մեծ խնջոյք մը սարկեց: Անկիւս չհրաւիրեց միայն իր ազգականները, բարեկամներն ու ծանօթները, այլ նաեւ գիտուն պարիկները. որպէսզի անոնք մանուկին հանդէպ շնորհաբաժն ու բարեացակամ ըլլային: Այդ պարիկները ասոներէք հաս էին իր պէտքերէն մեջ, սակայն որովհետեւ միայն ասոներէն ու հաս ոսկիէ պնակ ունէր, որոնցմով անոնք պիտի նաշէին. այդ պատճառաւ անոնցմէ մին պէք էր տանը մնար:

Հանդէսը մեծ շէնքերէնէն տեղի ունեցաւ եւ երբ վերջացաւ, այս իմաստուն պարիկները մանուկը օժտեցին իրենց զարմանալի շնորհներով: Մէկը՝ առաքինութեամբ, միւրը՝ գեղեցկութեամբ, երրորդը՝ հարստութեամբ եւ այսպէս այն ամէն բաներով, որոնք աշխարհիս մէջ բաղձալի են:

Երբ ասանեմէկը իրենց մաղբաններն ըրած էին, յանկարծ ասաներէնէն պարիկը ներս մտաւ: Անկիւս կուգէր վրէժ լուծել այն բանին ըմբռնում, որ ինք հրաշքով չէր եւ առանց սեւեւ մէկը բարեւելու կամ մեկուն նայելու, բարձր ձայնով պոռաց:

— Քաղաւորին աղջիկը երբ ասանեմէկնց տարեկան ըլլայ, իրիկէ մը պիտի խոցուի եւ մեռած վար պիտի իյնայ:

Եւ առանց այլեւս ուրիշ բան մ'ըսելու, դարձաւ ու ձգեց դռնիկը:

Ամենքն ալ սարսափահար էին:

Այն ատեն առաջ անցաւ ասաներէնէնէն պարիկը, որ ղեռ չէր ըրած իր մաղբանքը, եւ որովհետեւ անկիւս չէր կրնար ոչնչացնել այս չարագուշակ անեծքը, այլ միայն մեղմացնել կրնար զայն, ուստի ըսաւ:

— Անկիւս սակայն ման չպիտի ըլլայ, այլ պիտի ըլլայ հարաւանայ խոր փուն մը, որուն մէջ պիտի ընկղմի քաղաւորապետը:

Քաղաւորը, որ իր սիրտուն գաւակը այդ դժբաղդութենէն ազատել կ'ուզէր, հրաման հանել տուաւ քէ իր ամբողջ տնտեսքէն մեջ բոլոր իրիկները պէք է աշխատեն:

Աղջկան վրայ սակայն. իմաստուն պարիկներուն բոլոր օրհնութիւնները ամբողջովին կատարուեցան, որովհետեւ անկիւս այնքան գեղեցիկ, պարկեշտ, բարեհամբոյր եւ մտացի էր, որ ով որ ալ զայն տեսնէր, կը օտարութեամբ սիրէր զայն:

Պատահեցաւ որ, երբ այն օրը երբ ան ասանեմէկնց տարեկան եղաւ, քաղաւորը եւ քաղունին տանը չէին գտնուիր եւ աղջիկը դղեակին մէջ բոլորովին միտակ մնացած էր: Այն ատեն ան պստեցաւ ամէն տեղ, տեսաւ որաններն ու սենեակները, ինչպէս որ կը փափաքէր եւ վերջապէս եկաւ հին աշտարակ մը: Բարձրադիրքի սանդուխներէն վեր բարձրացաւ եւ հասաւ փոքրիկ դուռի մը: Փակաբեկն վրայ կար ժանգոտած բանալի մը եւ երբ զայն դարձուց, դուռը բացուեցաւ, եւ ահա ներսը՝ պզտիկ խցիկի մը մէջ նստած էր պառաւ կին մը, ձեռքը իրիկով մը եւ փութով իր թելը կը մտնէր:

Բարի լո՛յս, ծերուկ մայրիկ, ի՞նչեցաւ արհաւիրութեամբ, ի՞նչ կ'ընէս հոս:

Կը մտնէր, պատասխանեց պառաւը ու զոլօր շարժեց:

Ան ի՞նչ տեսաւ բոլորէն որ այդպէս աշխարհ կը դառնայ, բոլոր աղջիկը, ձեռքէն առաւ իրիկը եւ կուգէր մանկը: Սակայն հագիւր քէ իրիկը շօշուփած էր, ահա կատարուեցաւ վնասը խօսքը եւ աղջիկը անով խոցեց իր մասը:

Սակայն երբ նոյն վայրէջանքին. երբ ան վիրաւորուեցաւ, վար ինկաւ անկողնին վրայ որ հոն կը գտնուէր եւ քաղունեցաւ խոր փունի մէջ: Եւ այս փունը տարածուեցաւ հաւաւ ամբողջ դղեակին վրայ: Քաղաւորն ու քաղունին, որոնք դեռ հոր տուն վերադարձած եւ դռնիկն մտած էին, սկսան փնտրել եւ բոլոր պալատականներն ալ իրենց հետ միասին: Այն ատեն փնտրելու հաւաւ ձիերը արտօնին մէջ, շուները:

բակին մէջ, աղանձները օտարներէն վրայ, հանները պատին երեսը: Կրակը որ կրակարանին մէջ կը հարհաւար, հանգչեցաւ ու փնայաւ: Խորովածը դադրեցաւ նզնզալէ եւ խոհարարը որ կ'ուզէր իր աւելիքին մագերէ փաշէլ, սրովնետի բանի մը մէջ բերացած էր, ապա ձգեց զայն ու փնայաւ: Ան հովն ալ դադրեցաւ եւ դղեակին առջեւ զսնուող ծառերուն վրայ ո'չ մէկ տեսնէ չէր շարժեր այլեւս:

Դղեակին շուրջ սկսաւ վայրի վարդենի մը անիլ. որ իւրաքանչիւր տարի ալ աւելի կը բարձրանար եւ վերջապէս ամբողջ դղեակը շրջապատեց եւ զայն ծածկեց բոլորովին, այնպէս որ այլեւս դղեակէն բան մը չէր տեսնուեր, ոչ իսկ դրօշակը՝ օտարներէն վրայ:

Սակայն ամբողջ երկրին մէջ տարածուեցաւ գեղադեմ վայրի վարդիկին համբար, որովհետեւ այնպէս կոչուած էր արեւայադուստր, այնպէս որ ժամանակ առ ժամանակ արեւայարդիներ կը լայն եւ վարդենիին մէջէն կուզէին դղեակին մէջ քափանցել: Սակայն այս բանը կարելի չէր բլլար անոնց: Որովհետեւ փուռերը, իբրեւ թէ ձեռքեր ունեցած ըլլային, գիրաւ ամուր կը բռնէին եւ երիտասարդները անոնց մէջ բռնուած կը մնային, չէին կրնար ինքզինքնին նորէն ազատել եւ կը մեռնէին ողբալի մահով մը:

Երկար. երկար տարիներ չեցոյ, անգամ մը դարձեալ արեւայարդի մը եկաւ այդ երկիրը եւ լսեց թէ ինչպէս ծերուկ մարդ մը կը պատմէր վայրի վարդենիին մասին, թէ անոր մէջ պէտք է դղեակ մը զսնուի, որուն մէջ հրաշալի գեղեցկութեամբ արեւայադուստր մը, վայրի վարդիկ անունով. արդէն հարիւր տարիներէ ի վեր կը փնայաւ եւ անոր հետ կը փնայալին նաեւ քաղաւորն ու քաղաւինն եւ պալատականները:

Մերուկը լսած էր նաեւ իր մեծ հօրմէն թէ արդէն բազմաթիւ արեւայարդիներ եկած եւ վայրի վարդենիին մէջէն ներս քափանցել փորձած էին, սակայն անոնք անոր մէջ բռնուած եւ իրարալի մահով մը մեռած էին:

Այն ատեն խօսեցաւ երիտասարդը.

— Ես չեմ վախճար, կ'ուզեմ ներս մտնել եւ տեսնել գեղադեմ վայրի վարդիկը:

Մերուկին անոր խորհուրդ տուաւ որ հրաժարի իր այդ դիտարարութենէն, սակայն անիկա չէր լսեր իր խօսքերուն:

Եւ սակայն եփօս այդ պահուն ստանաւ էին հարիւր տարիներ եւ եկած էր այն օրը, երբ վայրի վարդիկը նորէն պէտք էր արթննար: Երբ արեւայարդին վարդենիին մօտեցաւ, անիկա զարդարուած էր գեղեցիկ վարդերով: Անոնք ինքնին իրարմէ զատեցան եւ քուլուցին որ ան անվանա ներս մտնէ եւ անոր ետեւէն անոնք դարձեալ իրարմէ մօտեցան, ցանկապատի պէս:

Երիտասարդը բակին մէջ տեսաւ ձիերը եւ պիսակաւոր որսի շուները որոնք պառկած կը փնայալին: Տանիքին վրայ քառած էին աղանձները եւ իրենց փութիկ զուխները թելերուն տակ խօթած: Եւ երբ պալատ մտաւ, հանները կը փնային պատին վրայ: Խոհանոցին մէջ, խոհարարը ձեռքեր պիտի բռնած էր, իբրեւ թէ ուզէր աշակերտք բռնել ու աղախներ հասած էր սեւ հաւուն առջեւ, զգր պէտք էր փետր: Անա ան դարձեալ առաջ գնաց եւ տեսաւ դանիկին մէջ բռնուր պալատականները պառկած, ու վերը՝ գահին ֆոյր պառկած էին քաղաւորն ու քաղաւինն: Դարձեալ առաջ գնաց եւ ամեն բան այնչափ խաղաղ էր որ մարդ կրնար լսել իր շնչելը եւ վերջապէս եկաւ աշտարակ եւ բացաւ փութիկ խցիկին դուռը, որուն մէջ կը փնայաւ վայրի վարդիկը: Անիկա հոն պառկած էր եւ այնչափ գեղեցիկ էր, որ երիտասարդը չէր կրնար աչքերը հեռացնել անկէ ու խոհարհեցաւ եւ համբոյր մը տուաւ անոր: Երբ երիտասարդը համբոյրով անոր հպեցաւ, վայրի վարդիկը բացաւ իր աչքերը, արթնցաւ եւ բարեկամարար դիտեց զայն:

Այն ատեն երկուքը միասին դուռն ելան անկէ, արթնցաւ նաեւ քաղաւորը. ինչպէս նաեւ քաղաւինն եւ ամբողջ պալատականները եւ գիրաւ դիտեցին խոնար աչքերով:

Բակին մէջ ձիերը ոտքի ելան եւ քօքուրեցան: Որսի շուները կը ցակերտէին ու պոչերնին կը շարժէին: Տանները կը շարունակէին պատին վրայ մագցիլ. խոհանոցին մէջ կրակը նորէն արժարեցաւ, կը հարհաւար եւ կ'եփէր կերակուրը: Խորովածը նորէն սկսաւ նզնզալ եւ խոհարարը ապշակ մը հարկաւ աւելիքին որ ճշաց եւ աղախներ սկսաւ փետրել հարկը:

Անա այն ատեն տեղի ունեցաւ արեւայարդիին հարսանիքը վայրի վարդիկին հետ ամենամեծ շքեղութեամբ եւ անոք երջանիկ ապրեցան մինչեւ իրենց կեանքին վախճանը:

ԵՐԵՔ ԾՈՅԼԵՐԸ

Թագաւոր մը ունէր երեք որդիներ, որոնք հաւատա-
րապէս սիրելի էին իրեն. ուստի չէր գիտեր թէ անոնցմէ
որը պէտք էր նշանակել զահին իբրեւ յաջորդ՝ իր մահէն
վերջը: Երբ մեռնելուն ժամանակը հասաւ կանչեց զանոնք
մահիճին առջեւ եւ ըսաւ անոնց.

— Սիրելի որդիներս, ես ինքնիրենս ան մը մտածեցի
եւ կուզեմ ձեզի հաղորդել. — Ով որ ձեր մէջէն ամէնէն
ծոյլն է, ան պիտի ըլլայ թագաւոր ինձմէ վերջ:

Այն ատեն պատասխանեց երէց որդին.

— Հայր, ւերսն թագաւորութիւնը ինձի կը պատկա-
նի, որովհետեւ ես այնչափ ծոյլ եմ որ, երբ պատկիլ ու-
քնանալ ուզեմ եւ կաթիլ մը ջուր իյնայ աչքերուս մէջ,
չեմ համարձակիր աչքս սրբել, որպէսզի քունս տանի:

Միջնեկ տղան ըսաւ.

— Հայր, թագաւորութիւնը ինձի կը պատկանի, որով-
հետեւ ես այնչափ ծոյլ եմ որ, եթէ տաքնալու համար կը-
րակին առջեւ նստիմ, նախամեծար կը համարեմ որ զար-
շապարներս այրին, քան թէ ոտքերս ետ քաշեմ կրակէն:

Կրտսերը ըսաւ.

— Հայր, թագաւորութիւնը ինձի կը պատկանի, ու-
րովհետեւ ես այնչափ ծոյլ եմ որ, եթէ ես կախազան բարձ-
րանալու ըլլայի եւ չուանը արդէն վիզս անցուած ըլլար եւ
այն ատեն մէկը ձեռքս տար դանակ մը, որպէսզի ատով չուա-
նը կտրէի, այդ պարագային կը նախընտրէի կախուիլ, քան
թէ ձեռքս կը բարձրացնէի չուանին:

Երբ հայրը այս լսեց, պատասխանեց.

— Դուն ծուլութիւնը հասցուցած ես ամենամեծ կատա-
րելութեան, դուն պէտք է թագաւոր ըլլաս:

00005000

2013

